

פרשת השבוע עפ"י ה "פרי צדיק"

2
1

פרשת ואתחנן

הסדר 100 י"ח י"ח י"ח

[א] ואתחנן אל ה' וגו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי וגו'.

ופירש רש"י מספרי (פנחס, ד') הרבה מזה שמור לך וכו' היינו לעולם הבא. ובפשוטו הוא על פי שאמרו (סוטה י"ד.) מפני מה נתאווה משה רבינו לכנוס לארץ ישראל וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו' אלא הרבה מצוות וכו' ואינן מתקיימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ וכו'. ועל זה אמר לו רב לך לעולם הבא וכמו שאמרו בגמרא שם מעלה אני עליך כאילו עשיתם. אבל מכל מקום קשה כיון שרצון משה רבינו ע"ה היה לקיים המצוות מה יועיל לו על זה השכר הלא הוא רצה רק בקיום המצוות ולא בשכר המצוות ובודאי היה עובד שלא על מנת לקבל פרס.

אך הענין על פי שאמרו (כתובות ק"א.) שש שבועות הללו למה וכו' ושלא ידחקו את הקץ ופירש רש"י שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי והיינו שיש שהיה כח בידם להרבות בתפילה והיו פועלים בתפילתם לקרב את הקץ כעין שמצינו ברבי חייה ובניו (בבא מציעא פ"ה:) ועל זה היתה השבועה שלא ידחקו את הקץ. וכן הפירוש כאן רב לך בידו לעולם הבא היינו בעד דבר זה שלא תפציר בתפילה כי אם היה מפציר בתפילה היה כח ביד משה רבינו לפעול בתפילתו לבטל הגזירה אבל רצון ה' יתברך היה שישאר משה רבינו ע"ה בחוץ לארץ כדי שעל ידי זה יכניס גם דור המדבר לעתיד כמו שנאמר (דברים ל"ג, כ"א) ויתא ראשי עם וגו' וכמו שאמרו (במדבר רבה י"ט, ג') תהא בצידן ותבוא עמהם. וזה שאמר רב לך בידו לעולם הבא לא בעד שכר המצוות רק בעד זה שלא תרבה בתפילה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה כיון שכך הוא רצוני.

כך ממדת מלכות שהוא שם אדני שמורה על יראה כמו שנאמר (מלאכי א', ר') ואם אדונים אני איה מוראי. וכן תפילה נדרש בגמרא (ברכות ט') הפסוק (תהלים ע"ב, ה') ייראוך עם שמש על תפילה וכן נדרש (שם י') אפילו בעל החלומות וכו' לא ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר (קהלת ה', ו') כי ברוב וגו' כי את האלהים ירא וכמו שאומרים בתחילת התפילה אדני שפתי תפתח. ואמר אתה החילות ובזוה"ק (פרשה זו ר"ס:) משה שירותא בעלמא הוה וכו' והיינו דמשה רבינו הוריד התורה שבכתב ובתחילת הבריאה כתיב (בראשית א', ל"א) יום הששי שדרשו על זה (שבת פ"ח.) אם ישראל מקבלין התורה אתם מתקיימין וכו'. ואמר סיומא מלכא משיחא וכו' והיינו להתחלת תורה שבעל פה שהוא משנה תורה בחינת תורה שבעל פה היה גם כן על ידי משה רבינו וסיומא מלכא משיחא שאז יתגלה כל התורה שבעל פה שיוכל להתגלות בעולם הזה. ואחר כך כתיב כי תוליד וגו' ואחר כך דברות שניות דאיתא (שמות רבה מ"ו, א') ובלוחות שניות אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות וכו' כי כפלים לתושיה שזה תכלית הגלויות להוציא על ידי זה מהאומות שרש החיים שהוא התורה שבעל פה שיש בהם. אך אצלם החיות הזה הוא בגלות אצלם שהם לוקחים החיות הזה להחיפך. וכמו שאמרו (פסחים פ"ז:) לא הגלה הקב"ה את ישראל וכו' אלא כדי שיתוספו עליהם גרים היינו הניצוצות קדרשות שיוציאו מהם. וכשיוציאו מהם כל התורה שבעל פה אז יהיה סיומא מלכא משיחא וכו'. ובשבת שהוא כנגד מדת מלכות יש בו גם כן התגלות מתורה שבעל פה כמו שנתבאר כמה פעמים:

וכן המכוון בהשבועות שלא יעלו ישראל בחומה ושלא ימרדו באומות העולם ולכאורה למה צריך שבועה על זה כיון שלא יהיה הזמן והרצון מה' יתברך בודאי לא יהיה בכוחם לעשות מאומה וכמו שמצינו שנאמר (במדבר י"ד, מ"ב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו וגו'. אך הפירוש שלא יעלו בחומה היינו אף שיעלה על דעתם שהם ראויים לגאולה וכמו שאמרו (פסחים פ"ז.) אני חומה זו תורה וכו' וכן נדרש (שיר השירים רבה ח', י"א) אם חומה הוא זה אברהם וכו' אם מעמיד הוא דברים כחומה וכו' אני חומה וכו' ואעמיד מעשים טובים כחומה. וזהו שלא יעלו בחומה שלא ייצו דוקא לעלות בכח החומה אפילו כשיראו שהם ראויים ויש להם תורה ומעשים טובים כחומה על זה היתה השבועה שלא יעלו בחומה. ושלא ימרדו באומות העולם היינו גם כן כשיראו שכבר גדלה רשעת הגוים עד שראויים להגאל על ידי זה על זה באה השבועה שכיון שהקץ לא נגלה וכל זמן שלא עלה ברצונו אין אתנו יודע אם ראויים לגאולה מצידם כנ"ל. וכן אם נתמלא סאתם של האומות העולם שאין הקב"ה נפרע מן האומות עד שעת שילוחה (סוטה ט').

וכן הוא סדר הפרשיות בתחילה נאמר הואיל משה באר את התורה שהוא משנה תורה משה מפי עצמו אמרן. והוא התחלת תורה שבעל פה וכמו שמובא בזוה"ק (פרשה זו ר"ס א') והוא הרוב חכמה שצריך לתקן הרוב כעס. אחר כך פתח בענין התפילה שהוא גם

רצון ה' יתברך אלא שהוא בעצמו היה משתוקק לזה ממילא אין מקום להצעקה בקול. ומפני זה לא נענה גם כן בתפילתו. אבל הצעקה שהיא מפנימיות הלב מפאת הדוחק ואין לו עצה להמלט כזה בודאי מתקבלת. ועל זה רמזו ז"ל על פסוק הקל קול יעקב כי בפסוק זה מרומזים שתי בחינות התפילה קל הראשון בלא ו' מרמז על תפילה בחשאי וקול השני עם האות ו' מרמז על הצעקה שמקירות הלב שהוא ממשיך חיות הישועה ואינה חוזרת ריקם:

עוד להלן במדרש רבה הנ"ל (ב', ו') דבר אחר בעת ההוא לאמר אמר ר' עזריה לאמר לדורות שיהיו מתפללים בעת צרה שהרי משה אף על פי שנאמר לו לא תעבור את הירדן הזה התחיל מתחנן. ולכאורה כבר למדנו מיעקב אבינו ע"ה שיהיו נודרים ומתפללים בעת צרה כמו שנאמר (תהלים כ', ב') יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב.

וכמו שאמרו ז"ל (יומא ט"ט:) על ויצעקו בקול גדול שאמרו בייא בייא שהוא כלשון אשכנז גוואלט גוואלט שהיה צר להם מאד מסיבת היצר הרע שהיה מסבב אותם ואין עצה להמלט. ותפילה בצעקה כזו מתקבלת לפניו יתברך ואינה חוזרת ריקם. ולזה מביא המדרש ענין תפילת חנה שלא יגביה קולו על פרשת ואתחנן שהוא תפילת משה רבינו ע"ה שיכנס לארץ מפני ששניהם בסגנון אחד נאמרו כי חנה לא היה אפשר להיות לה צעקה בלב על דבר זה שהיתה מתפללת על בנים כי באמת אשה אינה מצווה על פריה ורביה רק שהיתה משתוקקת לבנים. ולכן היתה מדברת על לבה ולא בקולה מאחר שלא היתה לה הצעקה מקירות לבה. וכמו כן בתפילת משה רבינו ע"ה לכנוס לארץ הגם שאמרו ז"ל (סוטה י"ד.) וכי לאכול מפריה הוא צריך אלא שרצה לקיים מצוות הנהוגות בארץ. אבל על כל פנים לא היה מחויב בזה מאחר שכן הוא

[ב] ואתחנן אל ה' וגו'. במדרש רבה ריש פרשה זו (ב', א') אדם מישראל וכו' מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול וכו' כבר פירשה חנה (שמואלא א', י"ג) וחנה היא מדברת על לבה. וכן אמרו ז"ל (ברכות כ"ד:) המגביה קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה. ובמקום אחר אמרו הקל קול יעקב (בראשית כ"ז, כ"ב) קול תורה וקול תפילה וכן אומרים בשמונה עשרה שמע קולנו וגו' הרי שתפילה יש להיות בקול. וכן נאמר באנשי כנסת הגדולה (נחמיה ט', ד') ויצעקו בקול גדול. אמנם בודאי הוא שסתם תפילה לה' יתברך אין להגביה קולו והוא מקטני אמנה אבל לפעמים כאשר צר להאדם מאד ולא יכול עוד להכיל הצער בקרבו מאיזה ענין שצריך לישועה אז הוא צועק מעומקא דליבא והוא אין מכוון להגביה קולו לפני ה' יתברך רק הצעקה הוא מקירות לבו שאין לו שום עצה

8

אולם בודאי זה נשמע מיעקב אבינו ע"ה שיהיו מתפללים על כל צרה הממשמש לבוא שלא תבוא עליו חס ושלום. אבל ממש רבינו ע"ה למדנו שגם על דבר שהוא על פי תפיסת האדם לאחר יאוש חס ושלום אל ימנע עצמו מלהתפלל כמו שמצינו במשה רבינו ע"ה אף על פי שנאמר לו מה יתברך כי לא תעבור את הירדן הזה היה מתפלל. וכן איתא בתנחומא (פרשה זו ד) למד משה את באי עולם שלא יאמר אדם וכו' ועשה דייתיקי וכו' לא יתפלל עוד אלא יתפלל וכו' שהרי משה עשה דייתיקי וכו' שמה תאמר עמד לו ולא התפלל תלמוד לומר ואתחנן אל ה'.

והנה בחזקיה כשבא אליו ישעיה הנביא ואמר לו צו לביתך וגו' אמרו חז"ל (ברכות י.) שאמר לישעיה כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו אל ימנע את עצמו מן הרחמים. ולכאורה מה היה צריך לומר שמקובל זאת מאבי אביו הלא זה עצמו למדנו ממש רבינו ע"ה אף על פי שנאמר לו מה יתברך בעצמו כי לא תעבור ואף על פי כן היה מתפלל ומכל שכן בחזקיה ששמע רק מהנביא. אמנם כי ממש רבינו ע"ה אין ראייה שיועיל תפילתו רק שמחויב האדם להתפלל אבל אין בירור שיתקבל תפילתו כמו שהיה באמת במשה רבינו ע"ה שלא הועיל בתפילתו זו. על זה אמר כך מקובלני מבית אבי אבא היינו מדוד המלך ע"ה שהוא פעל זאת שאפילו חרב חדה היינו שכבר נגזר הדין על פי בית דין של מעלה עם כל זה יוכל להתהפך הכל לטוב מצד רחמי שמים וזה אל ימנע עצמו מן הרחמים דייקא. והיינו במעשה דבת שבע כשבא אליו נתן הנביא ואמר לו אתה האיש היינו שהוא האיש שפסק על עצמו הדין וכמו כן יצא הדין מבית דין של מעלה שאין לו שום תקוה חס ושלום ועם כל זה פעל בצעקתו מפנימיות הלב

כאשר הבין בלבו הריחוק הגדול שירחם עליו ה' יתברך להוציאו מצרתו אף על פי שאינו כדאי וכמו שאמר בתפילתו (תהלים נ"א, ג-ב) כרוב רחמין מחה פשעי וגו' לב טהור ברא לי אלהים וכאומרם ז"ל (סוכה נ"ב.) מכלל דאיכא טמא היינו כשחשב בלבו מרוב המרירות שראה אחר כל יגיעתו והשתדלות עד שהיה לבו חלל בקרבו שאמרו ז"ל (ירושלמי ברכות פרק ט' הלכה א') שהרגו ליצר הרע בתענית ועם כל זה יארע לו מכשול כזה. היה הצעקה גדולה בלבו לה' יתברך שהוא כל יכול ואין לו עצה רק לברוא לו בריאה חדשה יש מאין שיהיה לו לב טהור ופעל זאת שירחם עליו ה' יתברך מצד מדת הרחמים להיות נעשה בריה חדשה. וזה היה קבלת חזקיה ממנו שאל ימנע עצמו מן הרחמים דייקא.

וכמו כן מצינו באנשי כנסת הגדולה שנאמר ויצעקו בקול גדול כאומרם ז"ל שאמרו בייא בייא והיינו שהיה מפנימיות הלב צעקה גדולה על יצרא דעבודה זרה שהבינו בלבם את גודל הקלקול והריחוק שנעשה להם על ידי זה כאומרם ז"ל (שם) האי דאחרביה לבית המקדש על זה ביקשו שיבטלו ה' יתברך מלבם ויהיה נעשים בריה חדשה שאמרו לא הן ולא שכרן מפני שאינם יכולים לעמוד כנגדו ופעלו זאת מצד רחמי שמים וביטלוהו. וגם על יצר הרע של תאוה ביקשו ולא עלתה בידם מפני שנצרך לעולם כי גם לעתיד לבוא לא יבטל לגמרי רק יהיה נקרא לבן שיתלבן כמו שמוכא בזוהר (ח"א קל"ז.) ולכן עוד נשאר ענין הזה-בכל דור ודור שנצרך להיות גבור הכובש את יצרו בענין הזה. וכל פרט נפש אשר הוא מרגיש גודל ריחוקו בעסק זה ויש לו צעקה מפנימיות הלב לה' יתברך הוא זוכה על ידי רחמי שמים להיות נעשה ככריה חדשה וכנ"ל: